

שעור לשבועות

נושא: עולה לרגל

מראה מקומות

רמב"ם: הלכות חגיגה פרק א' הל' א, ד, ה, ז, יא

הלכות חגיגה פרק ב' הל' א-ד, ו-י, יז

רמב"ם: נושא כלים:

רמב"ם: הלכות חגיגה פרק א' הל' ח: כסף משנה ד"ה "וכתב הראב"ד... והר"י קורקוס ז"ל כתב.."

רמב"ם: הלכות חגיגה פרק ב' הל' י: השגות הראב"ד

רמב"ם: הלכות חגיגה פרק ב' הל' י"ד: השגות הראב"ד

מנחת חינוך: תפ"ט

גמרא: מסכת חגיגה: דף ט' עמ' א': סוגיא-תשלומין, תוס' ד"ה "תשלומין", "כיון דלא חזי"

גמרא: מסכת חגיגה: דף ז' עמ' ב': סוגיא-"אין בה אלא..", רש"י ד"ה "כשהיא"

גמרא: מסכת חגיגה: דף ח' עמ' א': "אמר מר"- "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ"

גמרא: מסכת חגיגה: דף ח' עמ' ב': משנה-"מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים"- "והכי נמי מסתברא"

גמרא: מסכת חגיגה: דף ב' עמ' א': תוס' ד"ה "יראה"

גמרא: מסכת חגיגה: דף ו' עמ' ב': "שלוש מצוות נצטווה.."- כל הגמרא

אם הזמן מאפשר:

רמב"ם: הלכות חגיגה: פרקים א'-ג'

טקסט

רמב"ם הלכות חגיגה פרק א

הלכה א

שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלוש רגלים ואלו הן: הראייה שנאמר יראה כל זכורך, והחגיגה שנאמר תחוג לה' אלהיך, והשמחה שנאמר ושמחת בחגך, הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה, ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצוות עשה אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה, החגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה, ושתי מצוות אלו שהן הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות בהן, והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך, ונשים חייבות במצוה זו. +/השגת הראב"ד/ ונשים חייבות במצוה זו. א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה. +

הלכה ב

הראייה והחגיגה אין להן שיעור מן התורה שנאמר איש כמתנת ידו וגו', אבל מדברי סופרים שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משהו

ישמעו, להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה, ולמען ילמדו, להוציא מי שאינו מדבר, שכל המצווה ללמוד מצווה ללמד, ונאמר בעלותך ליראות את פני ה' מי שיכול לעלות ברגליו להוציא חגר וחולה וזקן וענוג, וכבר ביארנו בהלכות ביאת המקדש שאין הטמא ראוי לביאה וכן הערל מאוס כטמא. +/השגת הראב"ד/ מי שחציו עבד וחציו בן חורין. א"א הא דלא כהלכתא דהיא כמשנה ראשונה. +

הלכה ב

המקמץ והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא בהן לעבד העורות או לרפואה, וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין, אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בבלל/בכלל/ ישראל ליראות.

הלכה ג

כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנאמר יראה כל זכורך, ואם היה הקטן חגר או סומא או חרש אפילו באחת אינו חייב לחנכו אע"פ שהוא ראוי לרפואה שאילו היה גדול והוא כך היה פטור כמו שביארנו.

הלכה ד

כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכל הפטור מן הראייה פטור מן החגיגה, וכולן חייבין בשמחה, חוץ מחרש שוטה וקטן וערל וטמא, חרש שוטה וקטן מפני שאינן בני חיוב הרי הן פטורין מכל מצות האמורות בתורה, וערל וטמא מפני שאינן אוכלים בקדשים ואינן ראויין לביאה כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש ובהלכות מעשה הקרבנות.

הלכה ה

מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני, פטור מן הראייה ומן החגיגה שביום חובתו היה פטור, שכל ימות החג תשלומי ראשון הן כמו שביארנו, וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון אע"פ שטהר למחר פטור, אבל אם נטמא ביום ראשון הרי זה חייב להביא חגיגתו וראייתו בתוך ימי הרגל כשיטהר.

הלכה ו

מי שבא לעזרה בתוך ימי החג אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיכנס, שזה שנאמר ולא יראו פני ריקם אינו אלא בעיקר הרגל בלבד שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון, ואם הביא בכל עת שיביא מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראייה, שהראייה אין לה שיעור.

הלכה ז

הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן מקצתן בראשון ופסק, שוב אינו חוזר ומקריב השאר שהרי שייר אותם, ואם לא פסק אלא דחקו היום ולא יכול להקריב היום מקריב השאר למחר.

הלכה ח

עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין כשאר הקרבנות שאדם חייב בהן, אבל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין לוקח מן התערובת בהמה ומקריבה שלמי חגיגה, והוא שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין, מפני ששלמי חגיגה חובה וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החולין. +/השגת הראב"ד/ עולת ראייה אינה כו' עד מפני ששלמי חגיגה. א"א זה הכל שיבוש דשלמי חגיגה נמי אינה באה אלא מן החולין או בטופל בהמה מעשר שני עם החולין ולמ"ד טופלין בהמה לבהמה אפשר שטופלין בהמת מעשר עם בהמת חולין ומביא חגיגה אבל לא ביו"ט חוששין שמא יעשר ביום טוב אבל למ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא משכחת לה. +

הלכה ט

ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה, ואין מביאין אותו ביום טוב גזירה שמא יעשר ביום טוב.

הלכה י

יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ובאשם ובבכור ובחזה ושוק, שמצוה זו היא לשמוח באכילת בשר לפני ה' והרי אכלו, אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות שאינן בשר המשמח, כבר ביארנו בפסחים שחגיגת ארבעה עשר רשות, לפיכך אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה אלא יוצא בה חובת שמחה. +/השגת הראב"ד/ כבר ביארנו בפסחים שחגיגת י"ד רשות לפיכך. א"א איני יודע מאי לפיכך ואותה ברייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת י"ד חובה היא בפסח אבל לרבנן כיון דרשות היא יוצא בה אף משום חגיגה אם התנה עליה לצאת בה ושחטה ב"ד. +

הלכה יא

מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה ושחטן מערב יום טוב אע"פ שאכלן ביום טוב אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה שאינה באה אלא מן החולין אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

הלכה יב

אף על פי ששחטן קודם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל יצא ידי חובתו שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

הלכה יג

לא יביא אדם תודה ביום ארבעה עשר מפני החמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול, ואם הביא יוצא בה ידי חובת שמחה כמו שביארנו.

הלכה יד

האומר הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה, חייב להביא תודה ואינו יוצא בה ידי חגיגה שאין חגיגה באה אלא מן החולין, כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים שנאמר והלוי והגר והיתום והאלמנה, מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו, ומי שאכל זבחיזו ולא שמח אלו עמו עליו נאמר זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ומצוה בלוי יותר מן הכל לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה ואין לו מתנות בבשר לפיכך צריך לזמן לויים על שלחנו ולשמחם או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם כדי שימצאו בו צרכיהם, וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה ממנו מעשרותיו ברגלים עובר בלא תעשה שנאמר השמר לך פן תעזוב את הלוי. +/השגת הראב"ד/ האומר הרי עלי תודה שאצא בה. א"א בספרים שלנו לא גרסינן שאצא בה אלא ואצא בה דלאו כל כמיניה לצאת בה אע"ג דמפרש אבל אמר שאצא בה יכול להתנות דאדעתא דהכי נדר.

רמב"ם הלכות חגיגה פרק ג

הלכה א

מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת, שנאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וגו'.

הלכה ב

כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל, אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנאמר בבוא כל ישראל וזה אינו ראוי לביאה, והדבר ברור שהטומטום והאנדרוגינוס חייבין שהרי הנשים חייבות.

הלכה ג

אימתי היו קורין, במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית, והמלך הוא שיקרא באזניהם, ובעזרת הנשים היו קורין, וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובח, מהיכן הוא קורא מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ומדלג לוויה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב ופוסק.

הלכה ד

כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם, ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו, וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם, והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה ישב ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות ומוסיף שבע ברכות ואלו הן: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' מודים אנחנו לך וכו', אתה בחרתנו מכל העמים וכו', עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה, הרי שלש ברכות כמטבען, רביעית מתפלל על המקדש שיעמוד וחותרם בה בא"י השוכן בציון, חמישית מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותרם בה הבוחר בישראל, ששית מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם וחותרם בה בא"י מקדש הכהנים, שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול וחותרם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך צריכין להושע בא"י שומע תפלה.

הלכה ה

הקריאה והברכות בלשון הקדש, שנאמר תקרא את התורה הזאת בלשונה אע"פ שיש שם לועזות.

הלכה ו

וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני, אפילו חכמים גדולים שידועים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה, ומי שאינו יכול לשמוע מכין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל.

יום הקהל שחל להיות בשבת מאחרין אותו לאחר השבת, מפני תקיעת החצוצרות והתחינות שאינן דוחין את השבת. +/השגת הראב"ד/ שאינן דוחין את השבת. א"א ואפילו יו"ט אינו דוחה ופירשו בירושלמי מפני הבימה שבעזרה ויעשו אותה מערב יו"ט שלא לדחוק את העזרה שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות כאשר כתב+. סליקו להו הלכות חגיגה בס"ד.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ב עמוד א

/משנה/. הכל חייבין בראייה, חוץ מחרש, שוטה, וקטן, וטומטום, ואנדרוגינוס, ונשים, ועבדים שאינם משוחררים, החיגר, והסומא, והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו. איזהו קטן - כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, שנאמר + שמות כ"ג+ שלש רגלים. בית שמאי אומרים: הראייה שתי כסף, והחגיגה מעה כסף. ובית הלל אומרים: הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף.

גמרא. הכל לאתויי מאי? - לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ולרבינא, דאמר: מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראייה, הכל לאתויי מאי? - לאתויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני. - הניחא למאן דאמר כולן תשלומין זה לזה, אלא למאן דאמר כולן תשלומין דראשון - הכל לאתויי מאי? - לאתויי סומא באחת מעיניו. ודלא כי האי תנא. דתניא, יוחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה: סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר + שמות כ"ג+ יראה יראה - כדרך שבא לראות כך בא ליראות, מה לראות בשתי עיניו - אף ליראות בשתי עיניו. ואיבעית אימא: לעולם כדאמרי מעיקרא, ודקא קשיא לך הא דרבינא - לא קשיא; כאן - כמשנה ראשונה, כאן - כמשנה אחרונה. דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין - עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי בית הלל. אמרו להם בית שמאי:

תוספות מסכת חגיגה דף ב עמוד א

יראה יראה כדרך שבא לראות - פרש"י כדרך שבא הקב"ה לראותך דהיינו בשתי עיניו אף אתה בא לראותו בשתי עיניך ולא יתכן לר"ת דהא לא שייך ביאה גבי שכינה שבכל מקום הוא ועוד דדריש מסורת קודם אדרבה היו לנו לדרוש המקרא קודם ע"כ גריס ר"ת יראה יראה מה לראות בשתי עיניו שאדם בא להתראות לפני המקום בשתי עיניו של מקום אף האדם בא לראות המקום בשתי עיניו ולא דמי לעובד ועבד (פסחים דף כו:) דדרשינהו תרויהו מקרא ומסורת דהכא כי הדדי נינהו אבל התם כל חדא חלוק מחבריה.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ו עמוד ב

שלש מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראייה, וחגיגה, ושמחה. יש בראייה שאין בשתייה, ויש בחגיגה שאין בשתייה, יש בשמחה שאין בשתייה. יש בראייה שאין בשתייה - שהראייה עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בשתייה. יש בחגיגה מה שאין בשתייה - שחגיגה ישנה לפני הדיבור, מה שאין בשתייה. יש בשמחה מה שאין בשתייה - שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה. ורבי ישמעאל, מאי טעמא קא מוקמת ליה כבית שמאי? - אי סלקא דעתך עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי - מי איכא מיד דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח? - והא רבי יוסי הגלילי דאמר עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי, מעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח. דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: עולה שהקריבו ישראל במדבר אינה טעונה הפשט וניתוח, לפי שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך! - סמי מכאן רבי ישמעאל. בעי רב חסדא: האי קרא היכי כתיב: + שמות כ"ד+ וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת - כבשים, ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, או דלמא אידי ואידי פרים הוו? - למאי נפקא מינה? - מר זוטרא אמר: לפיסוק טעמים. רב אחא בריה דרבא אמר: לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר. מאן, פרים הוו או כבשים הוו? - תיקו.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ז עמוד ב

אמר ליה אביי: פשיטא, הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריזין! אלא קרא למאי אתא - לכדאחרים. דתניא, אחרים אומרים: המקמץ, והמצרף נחשת, והבורסי - פטורין מן הראייה, שנאמר + דברים ט"ז+ כל זכורך - מי שיכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאין יכולין לעלות עם כל זכורך.

משנה. עולות במועד באות מן החולין, והשלמים מן המעשר. יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים: מן החולין, ובית הלל אומרים: מן המעשר. ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאות ואשמות ובבכור ובחזה ושוק, אבל לא בעופות ולא במנחות.

גמרא. אלא עולות, במועד הוא דבאות מן החולין, הא ביום טוב - מן המעשר, אמאי? דבר שבחובה היא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין! וכי תימא: הא קא משמע לך דעולות, במועד - באות, ביום טוב - אינן באות, כמאן - כבית שמאי? דתנן: בית שמאי

אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן! - חסורי מיחסרה והכי קתני: עולות נדרים ונדבות, במועד - באות, ביום טוב - אינן באות, ועולת ראייה - באה אפילו ביום טוב. וכשהיא באה - אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באין אף מן המעשר. וחגיגת יום טוב הראשון של פסח, בית שמאי אומרים: מן החולין. ובית הלל אומרים: מן המעשר. תניא נמי הכי: עולות נדרים ונדבות, במועד - באות, ביום טוב - אינן באות. ועולת ראייה - באה אפילו ביום טוב. וכשהיא באה - אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באין אף מן המעשר. וחגיגת יום טוב הראשון של פסח. בית שמאי אומרים: מן החולין, ובית הלל אומרים: מן המעשר. מאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של פסח? אמר רב אשי: הא קא משמע לן, חגיגת חמשה עשר - אין, חגיגת ארבעה עשר - לא.

רש"י מסכת חגיגה דף ז עמוד ב

אמר ליה אביי - האי נמי לא תיבעי לך קרא, דבלאו קרא נמי פשיטא, מאחר שחייב את כולן, אנא ידענא דכל אחד צריך לזרו את עצמו, דהיאך יאמר האב לאלו הווי זריזין, ולא לו הווי עצלין. אלא קרא לכדאחרים - והיינו נמי אין נראין לחצאין; דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחבורה מועטת כגון אלו, שיעשו חבורה לעצמן, כך נראה בעיני, וחברייה מפרשין דלאו אין נראין לחצאין אתא אביי לפרושי, אלא למימרא דקרא לאו להכי אתא, וקשיא לי: סוף סוף הא דאין נראין חצאין מאי קאמר תנא, ועוד: ששיטת התלמוד כל היכא דאיכא סבר פלוני למימר הכי, ואמר ליה פלוני הכי - ההיא מילתא גופא דהוה מצי למימר קמא מתרץ בתרא, ואמר ליה דלא תפרשיה הכי אלא הכי.

משנה.

עולות במועד באות מן החולין - משמע השתא עולות ראייה הבאות בחולו של מועד באות מן החולין, ולא ממעות מעשר שני, דקיימא לי: כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, במסכת מנחות (פב, א), ולקמן נמי בגמרא /חגיגה/ ח, א) תניא: מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ובגמרא פריך: אמאי נקט חולו של מועד, כי מיייתי לה ביום טוב - נמי מן החולין בעי לאתויי.

ושלמים מן המעשר - בגמרא מפרש: שלמי שמחה, דרביניהו קרא בכל מילי.

ויום טוב הראשון של פסח - בגמרא מפרש מאי היא, ומאי שנא פסח דנקט.

ישראל יוצאין ידי חובתן - משום שמחה, בכל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבוח שלמים לשם כך.

בנדרים ונדבות - שהתנדבו כל השנה, וכשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן, ומקריבין אימוריהן והבשר נאכל לבעלים - יוצאין בהן משום שמחה, משום דבעי למיתני סיפא והכהנים בחטאות וכו' נקט ברישא ישראל.

והכהנים - שבאו להן חטאות ברגל, חטאות ואשמות שהיו עולי רגלים מחוייבין, ויש להן בשר לשובע - יוצאין בהן משום שמחה, ואין צריכין להביא שלמים לשם שמחה אלא בזמן שאין להן בשר לשובע.

יוצאין בחזה ושוק - המורמים להן משלמי עולי רגלים.

אבל לא בעופות - בחטאת העוף, שאין שובע אלא בבשר בהמה, ובגמרא יליף לה.

גמרא.

הא - אם הביאין ביום טוב, יביאם מן המעשר, אם ירצה, בתמיה.

וכי תימא - האי דנקט במועד משום דאגב אורחיה קא משמע לן מילתא אחרית: דאין עולת ראייה קריבה ביום טוב, ואף על פי שהיא חובת הרגל, הואיל ויש לה תשלומין למחר.

מביאין שלמים - ביום טוב, לפי שיש בהם צורך מאכל הדיוט.

ואין סומכין עליהן - שהסמיכה שבות היא, שמשתמש בבעלי חיים, ותנן: אלו הן משום שבות: לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה לו, ב).

אבל לא עולות - אין מביאין כלל, דסבירא להו לבית שמאי לכהן (שמות יב) - ולא לגבוה, חוץ מתמידין ומוספין שזמנן קבוע, וכל שזמנן קבוע כתיב בהו במועדו ואפילו בשבת, וכל שכן ביום טוב.

וסומכין עליהן - כיון דמותר להביאן - לא גזרו שבות לבטל סמיכתן.

ביום טוב אינן באות - ואפילו לבית הלל, סבירא ליה לתנא דמתניתין דנדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, וכי שרו בית הלל - בעולת ראייה ושלמי חגיגה, אף על פי שיש להן תשלומין - עיקר מצותן ביום ראשון, דכתיב וחגותם אותו (ויקרא כג) - ביום ראשון משמע.

וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין - והכא לא מצו לאיפלוגי ולמימר טופל מעות מעשר עמהן, דכי אישתרי טפילה - בחגיגה הוא דאישתרי, לקמן: מניין שאם רצה לערב כו' גבי שלמים, יש אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסין מועטים, ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין, אבל עולה למה טופלה, יביא במעה כסף.

אף מן המעשר - דלאו דבר שבחובה הוא במקום שיש בשר, והרי יש לו מעות מעשר שני שיש לו להוציא בירושלים ויקנה בהם שלמים, ורבי קרא לקמן כל מיני שמחות לשמחה.

וחגיגת יום טוב הראשון - שהוא ודאי דבר שבחובה, אפילו יש לו בשר הרבה, דילפינן לקמן מוחגותם אותו וגו', ולקמיה פריך: מאי שנא פסח דנקט?

ובית הלל אומרים כו' - לקמן פריך: הא ודאי דבר שבחובה היא, ומוקי לה בטופל.

חגיגת ארבעה עשר לא - כלומר, להכי נקט פסח לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת, כשהיתה חבורת פסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע, ואשמעינן מתניתין דחגיגת יום טוב עצמו הוא דאינה באה אלא מן החולין, אבל חגיגת ארבעה עשר - באה אף מן המעשר.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ח עמוד א

אלמא קסבר: חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא.

אמר מר: בית הלל אומרים: מן המעשר. אמאי? דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין! אמר עולא: בטופל. חזקיה אמר: טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות. ורבי יוחנן אמר: טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה. תניא כוותיה דחזקיה, תניא כוותיה דרבי יוחנן. תניא כוותיה דרבי יוחנן: +דברים ט"ז+ מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, ומנין שאם רצה לערב מערב - תלמוד לומר: +דברים ט"ז+ כאשר יברכך ה' אלהיך. תניא כוותיה דחזקיה: מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים: אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ושאר כל ימות הפסח - אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה. ביום טוב מאי טעמא לא? אמר רב אשי: דלמא אתי לעשורי ביום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא. מאי משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא? דכתיב +אסתר י' וישם המלך אחשורוש מס על הארץ.

ישראל יוצאין ידי חובתן בנדריים ונדבות. תנו רבנן: +דברים ט"ז+ ושמחת בחגך - לרבות כל מיני שמחות לשמחה. מכאן אמרו חכמים: ישראל יוצאין ידי חובתן בנדריים ונדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק. יכול אף בעופות ובמנחות - תלמוד לומר ושמחת בחגך

רש"י מסכת חגיגה דף ח עמוד א

אמר מר ובית הלל אומרים אף מן המעשר - והלא דבר שבחובה הוא.

בטופל - מחבר מעשר עם החולין ומביא, ופליגי אמוראי כיצד טופלין.

חזקיה אמר בהמה לבהמה - אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבהמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר, ואף על פי שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן, כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין. ואין טופלין מעות למעות - לקנות בהמה גדולה, ור' יוחנן אמר איפכא: למר אתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין, ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו, ולקמן יליף לה מקראי דמותר להיות טופל.

מסת - בשבועות כתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך, ולקמן מפרש מסת לשון חולין.

מערב - אין לשון זה נופל אלא במעות שקנה בהן בהמה, דשתי בהמות - זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה.

אשר יברכך - מכל אשר יברכך.

יום ראשון - שהוא לשם חגיגה - יהו מן החולין, ולית להו לבית שמאי טפילה בדבר שבחובה.

מכאן ואילך - שאינו אלא שמחה, דאילו בחגיגה כתיב וחגותם אותו - יום אחד ותנו לא, אף מן המעשר.

אכילה ראשונה - השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה, ויביאנה על שלחן ראשון.

מכאן ואילך - אפילו בו ביום.

ושאר כל ימות הפסח - שאינן אלא לשמחה, אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו, וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני.

ביום טוב מאי טעמא לא - נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה, כי היכי דשרו במעשר שני.

משום סקרתא - שצובעו, דתנן בבכורות (נח, ב): היוצא בעשירי סוקרו בסיקרא, ואומר: הרי זה מעשר, והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין.

ושמחת - כל השמחות במשמע, דלא בעי מיניה אלא שמחה, ואמר מר: אין שמחה אלא בבשר, והאי בשר הוא.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ח עמוד ב

מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם. רב אשי אמר: מושמחת נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה. ורב אשי, האי בחגך מאי עביד ליה? - ההוא לכדבר דניאל בר קטינא. דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מניין שאין נושאין נשים במועד - שנאמר +דברים ט"ז+ ושמחת בחגך - ולא באשתך.

משנה. מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים - מביא שלמים מרובים ועולות מועטות. נכסים מרובים ואוכלין מועטים - מביא עולות מרובות ושלמים מועטים. זה וזה מועט - על זה נאמר מעה כסף שתי כסף. זה וזה מרובים - על זה נאמר +דברים ט"ז+ איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך.

גמרא. שלמים מרובים מהיכא מייתי? הא לית ליה! - אמר רב חסדא: טופל ומביא פר גדול. - אמר ליה רב ששת: הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה! - מאי קאמר ליה? אילימא הכי קאמר ליה: הרי אמרו טופלין בהמה לבהמה אבל לא מעות למעות - ולימא ליה: אין טופלין מעות למעות! אלא הכי אמר ליה: הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה! כמאן - דלא כחזקיה ודלא כרבי יוחנן! וכי תימא אמוראי הוא דפליגי, מתנייתא לא פליגי - והא קתני: אכילה ראשונה מן החולין! - מאי אכילה ראשונה - שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין.

אמר עולא אמר ריש לקיש: הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון - חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. רבי יוחנן אמר: כיון שפסק - שוב אינו מקריב. אמר רבי אבא: ולא פליגי: כאן - בסתם, כאן - במפרש. האי סתם היכי דמי? אילימא דליכא שהות ביום לקרב, האי דלא אקרבינהו - דליכא שהות ביום. ואלא דלית ליה אוכלין, האי דלא אקרבינהו - דלית ליה אוכלין! - לא צריכא, דאיכא שהות ביום ואית ליה אוכלין. (מבדקמא) +מסורת הש"ס: [מדבקמא] + לא אקרבינהו - שמע מינה שיורי שירינהו. והכי נמי מסתברא, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: הפריש עשר בהמות לחגיגתו, הקריב חמש ביום טוב ראשון - חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. קשיין אהדדי! אלא לאו שמע מינה: כאן - בסתם, כאן - במפרש, שמע מינה. איתמר נמי, אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן:

רש"י מסכת חגיגה דף ח עמוד ב

יצאו אלו שאין חגיגה באה מהן - דחגיגה חלב כתיב בה, לא ילין חלב חגי וגו' (שמות כג).

משנה.

אוכלין מרובין - בני בית רבים - מביא שלמים רבים, שלמי חגיגה רבים לפי האוכלים, ועולת ראייה מועטת. עולות מרובות - דכתיב איש כמתנת ידו.

גמרא.

טופל - מעות חולין ומעשר יחד.

אילימא הכי קאמר ליה הרי אמרו לבהמה מעות למעות לא - כחזקיה.

לימא ליה הרי אמרו אין טופלין מעות למעות - כיון דלמיסר טפילת מעות אתא, ושמעין לחזקיה בהדיא דאין טופלין - היכי שביק מילתא בהדיא ומותיב מדיוקא?

אלא אף טופלין קאמר ליה - דשמעין לרב חסדא דקאמר בטופל ומביא פר גדול, דוקא מעות למעות, אבל בהמה לבהמה - לא, ואמר ליה איהו: הרי אמרו אף טופלין בהמה לבהמה, כמאן וכו'.

וכי תימא אמוראי הוא דפליגי - חזקיה ורבי יוחנן הוא דפליגי בבהמה ובמעות.

אבל מתנייתא - דאייתנין לעיל תניא כוותיה דמר ודמר.

לא פליגי - במעות, אלא בבהמה, דהך דקתני אם רצה לערב - הוא דקאמר מעות דוקא, אבל אידך מתנייתא - סבירא לה בין מעות בין בהמה, ורב ששת כברייתא בתרייתא סבירא ליה.

והא קתני אכילה ראשונה מן החולין - וקא סלקא דעתך דסעודה הבאה ראשונה על השולחן בעי כולה מחולין.

דמי אכילה ראשונה - כלומר: אכילה ראשונה סתמא קתני, דאית ליה בין בהמה עצמה, בין מעות שיעור אכילה ראשונה.

חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני - ולא אמרינן עובר הוא בבל תוסיף, ורחמנא אמר וחגותם אותו - חד יומא ותו לא, דהנך נמי דחד יומא הוא ושני תשלומין דראשון.

בסתם - אם הפרישן סתם - אינו חוזר ומקריבן, כדמפרש ואזיל.

כאן במפרש - דאמר בהדיא: ליום ראשון אני מפריש את כולן חוזר ומקריבן, שאינו אלא תשלומי ראשון.

האי סתם - דאמרת אסור להקריבן, היכי דמי?

משום דלא הוה ליה שהות הוא - ומסתמא ליום ראשון הפרישן.
שיורי שייר - שהיה בדעתו לחוג שני ימים.
הכי נמי מסתברא - דמודה ר' יוחנן בדמפרש.
איתמר נמי - דהיכא דמוכח מילתא דלא היה בדעתו לחוג שני ימים - מודה ר' יוחנן.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ט עמוד א

לא שנו אלא שלא גמר, אבל גמר - חוזר ומקריב. מאי גמר? אילימא גמר קרבנותיו - מאי מקריב? אלא שלא גמר היום, אבל גמר היום - חוזר ומקריב.

משנה. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג - חוגג את כל הרגל, ויום טוב האחרון של חג. עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו, על זה נאמר +קהלת א'+ מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות. רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול להתקן - זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. אם תאמר בגונב וגוזל - יכול הוא להחזירו ויתקן. רבי שמעון בן יוחי אומר: אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

גמרא. מנהני מילי? אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: נאמר עצרת בשביעי של פסח, ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין - אף כאן לתשלומין. מופנה, דאי לאו מופנה - איכא למיפרך: מה לשביעי של פסח - שכן אינו חלוק משלפניו, תאמר בשמיני של חג שחלוק משלפניו, לאיי, אפנויי מופנה. מכדי, מאי עצרת - עצור בעשיית מלאכה, הכתיב +דברים ט"ז'+ לא תעשה מלאכה, עצרת דכתב רחמנא למה לזי? אלא שמע מינה לאפנויי. ותנא מייתי לה מהכא, דתניא: +ויקרא כ"ג'+ וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים, יכול יהא חוגג והולך כל שבעה - תלמוד לומר אתו, אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג כל שבעה. אם כן למה נאמר שבעה - לתשלומין. ומנין שאם לא חג יום טוב הראשון של חג שחוגג והולך את כל הרגל ויום טוב האחרון - תלמוד לומר +ויקרא כ"ג'+ בחדש השביעי תחגו אתו. אי בחדש השביעי - יכול יהא חוגג והולך החדש כולו? תלמוד לומר: אתו - אותו אתה חוגג, ואי אתה חוגג חוצה לו.

ומאי תשלומין? רבי יוחנן אמר: תשלומין לראשון, ורבי אושעיא אמר: תשלומין זה לזה. מאי בנייהו? - אמר רבי זירא: חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בנייהו. רבי יוחנן אמר: תשלומין לראשון, כיון דלא חזי בראשון - לא חזי בשני. ורבי אושעיא אמר: תשלומין זה לזה. אף על גב דלא חזי בראשון - חזי בשני. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר חזקיה: נטמא ביום - מביא, בלילה - אינו מביא. ורבי יוחנן אמר: אף בלילה נמי מביא! - אמר רבי ירמיה: שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני. - מתקיף לה רב פפא: הניחא למאן דאמר פסח

רש"י מסכת חגיגה דף ט עמוד א

לא שנו - הא דתניא לקמן: אותו אתה חוגג ולא יותר, אלא שלא גמר היום.
אבל גמר היום - ולא היה לו שהות להקריב כל חגיגות שהפריש.

משנה.

מי שלא חג - שלא הביא חגיגתו ביום הראשון של חג.
ויום טוב האחרון של חג - חוגג שמיני עצרת, ואף על גב דרגל בפני עצמו הוא - הוי תשלומין לראשון.
והוליד ממזר - שהביא פסולין בישראל, ויהא זכרון, לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה.
יכול להחזיר - דמי גניבתו וגזלתו לבעלים.
ויתקן - ויהא מתוקן מן החטא.
מעוות - מקולקל.

גמרא.

מנהני מילי - דיום טוב האחרון של חג הסוכות תשלומין לקרבנות החג ליחידים.
עצרת בשביעי של פסח - בפרשת כל הבכור - ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת (דברים טז).
מה לשביעי של פסח - תשלומין לראשון, שהרי אינו חלוק משלפניו - שמיני עצרת חלוק משלפניו לענין פז"ר קש"ב.
מופנה - וצריכה גזירה שוה זו שתהא מופנה, דתו לא פרכינן עליה מידי, דכל גזירה שוה מופנה למידין ואין משיבין.
לאיי - באמת.
הא כתיב לא תעשה מלאכה - בהוא קרא גופיה וביום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה.

ותנא מיייתי לה מהכא - משום דר' יוחנן דגמר לה כדאמרין לעיל אמורא הוא, נקט הכא האי לישנא.
כל שבעה - כל יום ויום.

בחדש השביעי - כל ימי החג האמור בחדש השביעי.

יכול יהא חוגג והולך כל החדש - איזה יום שירצה לתשלומי החג, אם לא הקריב בחג.
תלמוד לומר אותו - בסיפיה דקרא, תרי אותו כתיב ביה.

מאי תשלומין - כיצד הן תשלומין.

כולן תשלומין לראשון - שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן, דכתיב אותו ושלאחריו עשה תשלומין לו.

כולן תשלומין זה לזה - אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו, יום ראשון שהוא נראה להביא עיקר לדידיה, וימיו שלאחריו תשלומין לו.

חיגר - אינו ראוי לראות, כדאמרין במתניתין.

נטמא ביום - בכריתות ט, א) תנן: נזיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה, ואמר חזקיה: נטמא ביום שמיני, שהוא ראוי להביא קרבנות ולהתחיל מנין נזירותו, וימים שמנה קודם טומאה בטלין, כמו שנאמר וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני וגו' והזיר לה' כל ימי נזרו וגו' והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו (במדבר ו).

מביא - קרבן על הטומאה השנית, שכבר נתחייב בקרבן הטומאה, והתחילה שניה - והרי זו טומאה אחרת, אבל נטמא בליל שמיני - אינו מביא אלא קרבן אחד, דכיון דלא יצא מטומאה הראשונה לשעה שהיא ראויה להביא עליה קרבן - לא נתחייב בקרבן הראשון, ואין לו תשלומין.

ורבי יוחנן אמר - הואיל וטבל לטומאתו ראשונה והעריב שמשו נתחייב בקרבן, ואף על פי שאין לילה ראוי לקרבן, אלמא: אף על גב דלא ראוי לקרבן - יש לו תשלומין.

שאני טומאה - קרבן הנדחה מפני הטומאה, ולפיכך יש לו תשלומין, ואף על גב דלא נראה להביא.

הואיל ויש לה תשלומין - כגון אלו בפסח שני, שהרי מי שלא נראה בראשון יש לו תשלומין, אבל הנדחה מפני דבר אחר - לא מצינו לו תשלומין, אלא אם כן נראה להביא.

הניחא למאן דאמר כו' - פלוגתא היא במסכת פסחים בפרק מי שהיה טמא (צג, א).

תוספות מסכת חגיגה דף ט עמוד א

זה הבא על הערוה - דטפי בושתו ניכר שהממזר נראה לעולם אבל שאר עבירות רוצח וגזלן אין עדיו לפניו.

נאמר עצרת בפסח - ובירושלמי יליף לה ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל נאמר חמשה עשר בפסח ונאמר חמשה עשר בחג מה להלן [יו"ט אחרון תשלומין לראשון אף כאן י"ט אחרון תשלומין לראשון] ותו ליכא למיפרך כדפריך בהש"ס שלנו דהא גזרה שוה גמורה כדילפינן מינה בסוכה בפ' הישן (דף כז). ועוד יהודה בר ספרא בשם רבי אושעיא דריש התם וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים וכי שבעה הם והלא שמנה הם אלא יצא שבת [מהם] הרי ז' ר' יוסי בעי וכי מכאן למדנו שאין חגיגה דוחה שבת והלא ממקום אחר התיב רבי יוחנן אחוי דרב ספרא והתניא אף בפסח כן מעתה צא מהן שבת הרי [ששה] הגע עצמך שחל י"ט ראשון ואחרון בשבת [צא מהם שני ימים] הרי כאן ששה אתא יהודה בר ספרא בשם ר' אושעיא וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים צא מהן שבת שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה שבת ומה ת"ל תחגוהו לרבות יו"ט האחרון לתשלומין לראשון וכל אותן דרשות אינן בכאן אך בפרק אלו דברים (פסחים דף ע: מ"י) לההיא דיהודה ספרא ופריך עלה ההיא דחל יו"ט הראשון והאחרון בשבת הרי כאן ששה ולא מיייתי תחגוהו. תשלומין זה לזה - וההיא דלקמן (דף יז). דילפינן תשלומין לחג השבועות מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא.

כיון דלא חזי בראשון תו לא חזי בשני - וצ"ע אם היה פשוט בראשון וחגר בשני מי אמרין כיון דחיובא עליה רמיא בראשון תו לא פקע מיניה אע"ג דהשתא לא חזי או דלמא כיון דתשלומין זה ליה לר' אושעיא לאו מיחייב ומיהו כיון דהשתא לאו בר חיובא הוא לא מצי מיייתי ליה הואיל ואינו בביאה לא הוי בהבאה.

נטמא ביום מביא - גבי נזיר שנטמא קאי דע"כ לא פליגי רבי ור' יוסי בר יהודה (נזיר דף יח). בנטמא בשמיני שכן יצא לשעה הראויה להביא קרבן אבל בליל שמיני דלא חזי לקרבן לא ורבי יוסי בר יהודה דנקט נטמא בשביעי לאו משום הבאת קרבן הוא אלא דחשיב ליה כמה טומאות בשביעי.

שאני טומאה הואיל ויש לה תשלומין בפסח שני - היה קשה למורי א"כ סבירא ליה לר' יוחנן נטמא ביום ראשון וחזי בשני מיייתי חגיגה אם כן לימא לעיל ריש מכילתין לאתויי טמא בראשון ונטהר בשני ויש לומר דאין הכי נמי אלא משום דלרב פפא דבסמוך לא מצי למימר הכי נקט מילתא דשוי לתרוייהו.